

Рівненський державний гуманітарний університет
Кафедра біології, здоров'я людини та фізичної терапії

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

ВК 02 ВІКОВА ФІЗІОЛОГІЯ І ВАЛЕОЛОГІЯ

Спеціальність **227 Терапія та реабілітація**
Освітньо-професійна програма **Фізична терапія**

Психолого-природничий факультет

2025 - 2026 навчальний рік

Робоча програма навчальної дисципліни «Вікова фізіологія і валеологія» для здобувачів вищої освіти першого (бакалаврського) рівня спеціальності 227 Терапія та реабілітація освітньо-професійної програми «Фізична терапія».

Мова навчання: українська

Розробник: Толочик І. Л., к.б.н., доцент кафедри біології, здоров'я людини та фізичної терапії.

Робоча програма затверджена на засіданні кафедри біології, здоров'я людини та фізичної терапії.

Протокол від “ 24 ” червня 2025 року № 7

Завідувач кафедри біології, здоров'я людини та фізичної терапії

(проф. Інна СЯСЬКА)

(підпис)

(прізвище та ініціали)

Робочу програму схвалено навчально-методичною комісією факультету

Протокол від “ 26 ” червня 2025 року № 5

Голова навчально-методичної комісії психолого-природничого факультету

Ірина ТРОХИМЧУК

(підпис)

(прізвище та ініціали)

1. Опис навчальної дисципліни

Найменування показників	Галузь знань, спеціальність, освітній ступінь	Характеристика навчальної дисципліни	
		денна форма навчання	заочна форма навчання
Кількість кредитів - 3	Галузь знань: 22 «Охорона здоров'я»	Вибіркова	
Модулів — 1	Спеціальність 227 «Терапія та реабілітація»	Рік підготовки:	
Змістових модулів —2		2-й	
Індивідуальне науково-дослідне завдання: підготовка презентацій по змістових модулях		Семестр	
Загальна кількість годин - 90		4-й	
		Лекції	
Тижневих годин для денної форми навчання: аудиторних - 3 самостійної роботи студента – 7.	Освітній рівень: бакалаврський	20 год.	
		Практичні, семінарські	
		10 год.	
		Лабораторні	
		Самостійна робота	
		60 год.	
		Індивідуальні завдання:	
		9 год.	
		Вид контролю:	
		залік	
		Передумови для вивчення дисципліни (нормальна анатомія людини, нормальна фізіологія людини)	

2. Мета та завдання навчальної дисципліни

Мета: забезпечення майбутніх фахівців-фізіотерапевтів та реабілітологів необхідними знаннями про основні закономірності розвитку організму людини, а також про анатомо-фізіологічні особливості організму дітей дошкільного та шкільного віку, дорослих людей, та осіб літнього і старечого віку. Викладання освітньої компоненти «Вікова фізіологія і валеологія» формує у здобувачів системні знання особливостей функціонування різних органів, систем і організму в цілому та встановлення закономірностей індивідуального розвитку у різні вікові періоди; впливу спадковості та екзогенних і ендогенних факторів, що визначають особливості функціонування організму в різні вікові

періоди.

Основними **завданнями** вивчення дисципліни «Вікова фізіологія і валеологія» є:

- сформувані у здобувачів знання про обґрунтування гігієнічних вимог і заходів необхідних для збереження індивідуального здоров'я;
- розглянути поняття ріст та розвиток організму та вплив різних факторів на їх перебіг;
- розкрити сутність вікових періодів онтогенезу;
- навчити здобувачів комплексно підходити до вивчення особливостей розвитку систем у різні вікові періоди розвитку та враховувати їх у професійній діяльності;
- визначити об'єктивні критерії віку (вікові нормативи) для людей різних вікових категорій.

Згідно з вимогами освітньо-професійної програми здобувачі вищої освіти повинні набути таких **компетентностей**:

ЗК 01. Знання та розуміння предметної області та розуміння професійної діяльності.

ЗК 11. Здатність вчитися і оволодівати сучасними знаннями.

СК 02. Здатність аналізувати будову, нормальний та індивідуальний розвиток людського організму та його рухові функції.

СК 06. Здатність виконувати базові компоненти обстеження у фізичній терапії та/або ерготерапії: спостереження, опитування, вимірювання та тестування, документувати їх результати.

СК 09. Здатність забезпечувати відповідність заходів фізичної терапії та/або ерготерапії функціональним можливостям та потребам пацієнта/клієнта.

3. Очікувані результати навчання

У результаті вивчення навчальної дисципліни здобувач вищої освіти повинен

Знати:

- особливості будови, життєві функції організму та умови необхідні для нормального розвитку людини;
- анатомо-фізіологічні та вікові особливості розвитку організму;
- базові уявлення про вікові та індивідуальні відмінності у розвитку дітей з особливими потребами;
- сучасні технології валеологічної освіти;
- проблеми здоров'язбереження щодо забезпечення знань про здоровий спосіб життя.

Вміти:

- систематизувати, закріпити й упорядкувати отримані знання щодо анатомо-фізіологічних вікових особливостей організму;
- використовувати вміння і навички для збереження і зміцнення психофізичного, соціального та ментального здоров'я людей різних вікових категорій;
- володіти технологіями валеологічної освіти;
- запобігати різним патологічним станам у людей різних вікових категорій;
- науково обґрунтовано впливати на збереження та зміцнення здоров'я людей різних вікових категорій поступально на кожному етапі їх розвитку через дотримання основних валеологічних засад;
- формувати валеологічну свідомість у пацієнтів/клієнтів, членів їх родин, опікунів.

Програмні результати навчання:

ПР 04. Застосовувати у професійній діяльності знання біологічних, медичних, педагогічних та психосоціальних аспектів фізичної терапії та ерготерапії.

ПР 06. Застосовувати методи й інструменти для визначення та вимірювання структурних змін та порушених функцій організму, активності та участі, трактувати отриману інформацію.

ПР 12. Застосовувати сучасні науково-довказові дані у професійній діяльності.

4. Програма навчальної дисципліни

Змістовий модуль 1.

Тема 1. Вступ. Значення вікової фізіології для медицини. Організм як саморегулююча система.

Тема 2. Закономірності росту та розвитку організму.

Змістовий модуль 2.

Тема 3. Вікові особливості функціонування опорно-рухового апарату. Профілактика захворювань і травм опорно-рухового апарату.

Тема 4. Вікові особливості серцево – судинної система. Профілактика та перша допомога при серцево – судинних захворюваннях і кровотечах.

Тема 5. Вікові особливості системи дихання. Хвороби дихальної системи та заходи їх запобігання.

Тема 6. Вікові особливості системи травлення. Інфекційні захворювання органів травлення, їх профілактика.

Тема 7. Загальна характеристика та фізіологія органів виділення. Профілактика захворювань органів сечовиділення.

Тема 8. Біологічне значення, загальний план будови і властивості нервової системи.

Тема 9. Вікові особливості функціонування аналізаторів. Профілактика порушень зору і слуху.

Тема 10. Вікові періоди онтогенезу.

5. Структура навчальної дисципліни

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин											
	денна форма						заочна форма					
	усього	у тому числі					усь ого	у тому числі				
		л	п	ла б	інд	с. р.		л	п	лаб	інд	с. р.
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
Модуль 1												
Змістовий модуль 1.												
Тема 1. Вступ. Значення вікової фізіології та валеології для педагогіки, психології. Організм як саморегулююча система.	8	2	-	-	-	6	-	-	-	-	-	-
Тема 2. Закономірності росту та розвитку організму.	10	2	2	-	-	6	-	-	-	-	-	-
Разом за змістовим модулем 1	18	4	2	-	-	12	-	-	-	-	-	-
Змістовий модуль 2.												
Тема 3. Вікові особливості	10	2	2	-	-	6	-	-	-	-	-	-

функціонування опорно-рухового апарату. Профілактика захворювань і травм опорно-рухового апарату.												
Тема 4. Вікові особливості серцево – судинної система. Профілактика та перша допомога при серцево – судинних захворюваннях і кровотечах.	10	2	2	-	-	6	-	-	-	-	-	-
Тема 5. Вікові особливості системи дихання. Хвороби дихальної системи та заходи їх запобігання.	10	2	2	-	-	6	-	-	-	-	-	-
Тема 6. Вікові особливості системи травлення. Інфекційні захворювання органів травлення, їх профілактика.	8	2	-	-	-	6	-	-	-	-	-	-
Тема 7. Загальна характеристика та фізіологія органів виділення. Профілактика захворювань органів сечовиділення.	8	2	-	-	-	6	-	-	-	-	-	-
Тема 8. Біологічне значення, загальний план будови і властивості нервової системи.	10	2	2	-	-	6	-	-	-	-	-	-
Тема 9. Вікові особливості функціонування аналізаторів. Профілактика порушень зору і слуху.	8	2	-	-	-	6	-	-	-	-	-	-
Тема 10. Вікові періоди онтогенезу.	8	2	-	-	-	6	-	-	-	-	-	-
Разом за змістовим модулем 2	72	16	8	-	-	48	-	-	-	-	-	-
ІНДЗ	-	-	-	-	9	-	-	-	-	-	-	-
Усього годин	90	20	10	-	-	60	-	-	-	-	-	-

6. Теми семінарських занять

Не передбачено.

7. Теми практичних занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1	Визначення стану фізичного розвитку методом антропометричних вимірювань.	2
2	Оцінка фізичного розвитку людини.	2
3	Визначення постави у дітей.	2
4	Визначення й оцінка рівня функціонального стану системи кровообігу у людини.	2
5	Дослідження змін основних показників роботи серця в умовах фізичних навантажень.	2
	Всього	10

8. Теми лабораторних занять

Не передбачено.

9. Самостійна робота

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1	Деформація хребта. Лордоз.	3
2	Деформація хребта. Кіфоз.	3
3	Деформація хребта. Сколіоз.	3
4	Вікові зміни частоти серцевих скорочень і артеріального тиску.	3
5	Норми харчування людей різного віку.	3
6	Основні причини виникнення страхів у дітей дошкільного віку.	3
7	Порушення зорового аналізатора. Профілактика зору.	3
8	Порушення слуху. Профілактика слуху.	3
9	М'язовий гіпертонус, ознаки, профілактика та лікування.	3
10	М'язовий гіпотонус, ознаки, профілактика та лікування.	3
11	Вакцинація новонароджених, календар щеплень, види вакцин.	3
12	Перша вікова криза, причини виникнення та її ознаки.	3
13	Аутизм, як актуальна проблема сьогодення.	3
14	РАС- причини виникнення, діагностика, методи корекції.	3

15	Вплив гаджетів та інформаційного суспільства на розвиток нервової системи.	3
16	Друга вікова криза, причини виникнення та її ознаки.	3
17	Трансгендерність у підлітковому віці.	3
18	Причини виникнення та профілактика тромбоемболії у людей різних вікових категорій.	3
19	Процес старіння та методи омолодження організму.	3
20	Причини виникнення та профілактика інфарктів та інсультів у людей похилого віку.	3
	Разом	60

10. Індивідуальні завдання

Індивідуальне науково-дослідне завдання з курсу «Вікова фізіологія і валеологія» передбачає підготовку презентацій по змістових модулях, що включає наступні види робіт:

- складання опорно-логічних схем відповідно до вивченого теоретичного матеріалу;
- підготовка та захист науково-інформаційних матеріалів;
- підготовка бібліографії з вікової фізіології.

11. Методи навчання

МН1 – словесний метод (лекція, дискусія, співбесіда тощо);
МН2 – практичний метод (лабораторні та практичні заняття);
МН3 – наочний метод (метод ілюстрацій і метод демонстрацій);
МН4 – робота з навчально-методичною літературою (конспектування, тезування, анування, рецензування, складання реферату);
МН5 – відеометод у сполученні з новітніми інформаційними технологіями та комп'ютерними засобами навчання (дистанційні, мультимедійні, веб-орієнтовані тощо);
МН6 – самостійна робота;
МН7 – індивідуальна науково-дослідна робота здобувачів вищої освіти.

12. Методи оцінювання

МО2 – усне або письмове опитування;
МО4 – тестування;
МО6 – реферати, есе;
МО7 – презентації результатів виконаних завдань та досліджень;
МО9 – захист практичних робіт;
МО10 – залік.

13. Засоби діагностики результатів навчання:

- залік;
- стандартизовані тести;
- аналітичні звіти, реферати, есе;
- презентації результатів виконаних завдань та досліджень.

Види та методи навчання і оцінювання

Код	Назва	Код	Назва	Методи	Методи
-----	-------	-----	-------	--------	--------

компетентності (згідно ОПП)	компетентності	програмного результату навчання	програмного результату навчання	навчанн я	оцінювання результатів навчання
ЗК 01.	Знання та розуміння предметної області та розуміння професійної діяльності.	ПРН 04.	Застосовувати у професійній діяльності знання біологічних, медичних, педагогічних та психосоціальних аспектів фізичної терапії та ерготерапії.	МН1 МН2 МН3 МН4 МН5 МН6 МН7	МО2 МО4 МО6 МО7 МО9 МО10
ЗК 11.	Здатність вчитися і оволодівати сучасними знаннями.	ПРН 12.	Застосовувати сучасні науково-доказові дані у професійній діяльності.	МН1 МН2 МН3 МН4 МН5 МН6 МН7	МО2 МО4 МО6 МО7 МО9 МО10
СК 02.	Здатність аналізувати будову, нормальний та індивідуальний розвиток людського організму та його рухові функції.	ПРН 12.	Застосовувати сучасні науково-доказові дані у професійній діяльності.	МН1 МН2 МН3 МН4 МН5 МН6 МН7	МО2 МО4 МО6 МО7 МО9 МО10
СК 06.	Здатність виконувати базові компоненти обстеження у фізичній терапії та/або ерготерапії: спостереження, опитування, вимірювання та тестування, документувати їх результати.	ПРН 06.	Застосовувати методи й інструменти для визначення та вимірювання структурних змін та порушених функцій організму, активності та участі, трактувати отриману інформацію.	МН1 МН2 МН3 МН4 МН5 МН6 МН7	МО2 МО4 МО6 МО7 МО9 МО10
СК 09.	Здатність забезпечувати відповідність заходів фізичної терапії та/або ерготерапії функціональним можливостям та	ПРН 06.	Застосовувати методи й інструменти для визначення та вимірювання структурних змін та порушених	МН1 МН2 МН3 МН4 МН5 МН6 МН7	МО2 МО4 МО6 МО7 МО9 МО10

	потребам пацієнта/клієнта.		функцій організму, активності та участі, трактувати отриману інформацію.		
--	-------------------------------	--	--	--	--

14. Критерії оцінювання результатів навчання.

Суми балів за 100- бальною шкалою	Оцінка в ЄКТС	Значення оцінки ЄКТС	Критерії оцінювання	Рівень компетен- тності	Оцінка за національною шкалою	
					екзамен	залік
90-100	A	відмінно	здобувач вищої освіти виявляє особливі творчі здібності, вміє самостійно здобувати знання, без допомоги викладача знаходить і опрацьовує необхідну інформацію, вміє використовувати набуті знання і вміння для прийняття рішень у нестандартних ситуаціях, переконливо аргументує відповіді, самостійно розкриває власні здібності	Високий (творчий)	відмінно	
82-89	B	добре	здобувач вищої освіти вільно володіє теоретичним матеріалом, застосовує його на практиці, вільно розв'язує вправи і задачі у стандартних ситуаціях, самостійно виправляє допущені помилки, кількість яких незначна	Достатній (конструк- тивно- варіатив- ний)	добре	зараховано
74-81	C	добре	здобувач вищої освіти вміє зіставляти, узагальнювати, систематизувати інформацію під керівництвом викладача, загалом самостійно застосовувати її на практиці; контролювати власну діяльність; виправляти помилки, з-поміж яких є суттєві, добирати аргументи для підтвердження думок			
64-73	D	задовільно	здобувач вищої освіти відтворює значну частину теоретичного матеріалу, виявляє знання і розуміння основних положень, за допомогою викладача може аналізувати навчальний матеріал, виправляти помилки, з-поміж яких є значна кількість суттєвих	Середній (репродук- тивний)	задовільно	
60-63	E	задовільно	здобувач вищої освіти володіє навчальним матеріалом на рівні, вищому за початковий, значну частину його відтворює на репродуктивному рівні			
35-59	FX	незадовільно з можливістю повторного	здобувач вищої освіти володіє матеріалом на рівні окремих фрагментів, що становлять	Низький (рецептив- но-продук-	незадовільно	не зараховано

		складання семестрового контролю	незначну частину навчального матеріалу	тивний)	
1-34	F	незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни	здобувач вищої освіти володіє матеріалом на рівні елементарного розпізнання і відтворення окремих фактів, елементів, об'єктів		

15. Розподіл балів, які отримують здобувачі вищої освіти

Поточне тестування та самостійна робота										ІНДЗ	Сума
Змістовий модуль №1		Змістовий модуль №2									
T1	T2	T3	T4	T5	T6	T7	T8	T9	T10	10	100
5	5	5	5	5	5	5	5	5	5		
Модульний контроль-15		Модульний контроль-25									

16. Методичне забезпечення

Методичне забезпечення дисципліни представлено в системі Moodle та складається:

- Робоча програма навчальної дисципліни, силабус.
- Опорний конспект лекцій.
- Матеріали для практичних занять.
- Завдання до самостійної роботи.
- Завдання для здійснення модульного і підсумкового контролю знань.

Толочик І. Л. Методичні вказівки до виконання практичних робіт з дисципліни «Вікова фізіологія і валеологія» для студентів спеціальності 012 Дошкільна освіта, 014 Середня освіта, 091 Біологія, 227 Фізична терапія, ерготерапія. Рівне: РДГУ, 2023. 27 с.

Толочик І. Л., Кучерук Є. Ф. Вікова фізіологія і валеологія: навч. посіб. Херсон: Видавничий дім «Гельветика», 2019. 140 с.

17. Питання для підготовки до підсумкового контролю

1. Порівняйте поняття фізіології та вікової фізіології.
2. Розкрийте предмет, мету та основні завдання вікової фізіології і валеології.
3. Назвіть вікові періоди онтогенезу.
4. Охарактеризуйте вікові періоди онтогенезу.
5. Розкрийте поняття перинатальний період розвитку плоду.
6. Назвіть вікову періодизацію за біологічними ознаками.
7. Назвіть вікову періодизацію за періодами навчання.
8. Розкрийте поняття здоров'я людини.
9. Розкрийте поняття валеологічна освіта.
10. Розкрийте критерії оцінки стану здоров'я у різні вікові періоди.
11. Дайте визначення поняттю ріст і розвиток.
12. Розкрийте поняття старість, процес старіння.
13. Розкрийте поняття смерть. Які види смертей ви знаєте?
14. Охарактеризуйте фізіологічну (природну) та патологічну (передчасну) смерть.
15. Порівняйте поняття клінічна, соціальна та біологічна смерті.
16. Вікові особливості та ріст кісток.
17. З якої ембріональної тканини закладається скелет плоду?
18. Розкрийте поняття остеоніти, остеобласти.
19. Охарактеризуйте ріст кісток черепа за віковим розвитком дитини.

20. Порівняйте статеві відмінності у будові черепа дітей.
21. Розкрийте поняття окостеніння.
22. Охарактеризуйте вікові особливості розвитку груп м'язів у віці 6-8 місяців.
23. Охарактеризуйте вікові особливості розвитку груп м'язів у віці 12 місяців.
24. Вікові особливості м'язового апарату. Розвиток рухів у дітей.
25. Вікові особливості нервової системи.
26. Вікові особливості зорового і слухового аналізаторів.
27. На якому етапі ембріонального розвитку плоду формується нервова система?
28. Розкрийте поняття мієлінізація.
29. На якому етапі ембріонального розвитку плоду формуються окремі структури зорового аналізатора?
30. У який період розвитку дитини найінтенсивніше росте очне яблуко?
31. У якому віці діти починають розрізняти кольори?
32. Коли формується цілком виразний слух у дітей?
33. Вікові особливості серцево-судинної системи.
34. Розкрийте поняття плацентарний кровообіг.
35. Коли найінтенсивніше росте серце у дітей?
36. Розкрийте поняття діафрагмальний тип дихання у новонароджених.
37. Вікові особливості дихальної системи.
38. Назвіть статеві відмінності у типах дихання.
39. Порівняйте черевний та грудний тип дихання у дітей.
40. Вікові особливості травної системи.
41. Як змінюється форма шлунку з віком у дітей?
42. Вкажіть місткість шлунку у новонароджених.
43. У який період розвитку дитини найінтенсивніше росте підшлункова залоза?
44. Особливості будови печінки новонародженого.
45. Вікові особливості сечовидільної системи.
46. Назвіть вагу нирок новонародженої дитини.
47. У якому віці у дітей формується кіркова речовина нирок?
48. Назвіть періоди внутрішньоутробного періоду розвитку дитини.
49. Порівняйте фазу ембріонального та плацентарного розвитку плоду.
50. Розкрийте поняття несприятливих факторів на вагітність. Класифікуйте їх.
51. Поясніть особливості харчування вагітних. Яким оптимальним є співвідношення білків, жирів та вуглеводів у раціоні вагітної жінки?
52. Розкрийте поняття фолієва кислота (фолата) та її значення для вагітності.
53. Назвіть та охарактеризуйте генетично спадкові захворювання, які ви знаєте.
54. Охарактеризуйте період новонародженості.
55. Розкрийте поняття раннього та пізнього неонатального періоду.
56. Розкрийте поняття м'язовий гіпертонус, ознаки, профілактика та лікування.
57. Розкрийте поняття гіпотонус у новонароджених, основні причини появи, гімнастичні вправи для його корекції.
58. Охарактеризуйте грудний вік дитини.
59. Порівняйте природне, змішане та штучне вигодовування.
60. Роль масажу у розвитку дітей грудного віку.
61. Охарактеризуйте порядок введення прикормів для дітей віком 6-12 місяців.
62. Охарактеризуйте захворювання дітей грудного віку, які ви знаєте.
63. Охарактеризуйте переддошкільний період розвитку дитини.
64. Назвіть особливості інтелектуального та фізичного розвитку дітей переддошкільного віку.
65. Які види вакцинації новонароджених ви знаєте, охарактеризуйте їх?
66. Назвіть дитячі інфекції та захворювання, які ви знаєте.
67. Охарактеризуйте дошкільний період розвитку дитини.
68. Вкажіть особливості фізичного розвитку дітей у цей період.
69. Що таке субанізм у дошкільному віці.

70. Порівняйте генетичні, екзогенні та важко класифіковані фактори впливу на фізичний розвиток дошкільнят.
71. Як змінюється маса головного мозку у віці 7 років?
72. Як змінюється життєва ємність легень у віці 7 років?
73. Назвіть критичні періоди розвитку дітей дошкільного віку.
74. Охарактеризуйте період та особливості першої вікової кризи розвитку дітей.
75. Охарактеризуйте період та особливості другої вікової кризи розвитку дітей.
76. Поняття дитячий аутизм, його причини виникнення та наслідки.
77. Охарактеризуйте молодший шкільний віку.
78. Що таке статевий диморфізм та його особливості у цьому віці?
79. Назвіть захворювання дітей молодшого шкільного віку, які ви знаєте.
80. Розкрийте поняття сколіоз, кіфоз, лордоз. Причини виникнення та їх профілактика.
81. Розкрийте поняття короткозорість у дітей молодшого шкільного віку.
82. Поясніть особливості загартовування дітей молодшого шкільного віку.
83. У чому полягає правильно організоване харчування молодших школярів? Якою має бути загальна енергетична цінність їжі для дітей цієї вікової категорії?
84. Охарактеризуйте завдання нової української школи.
85. Поясніть особливості гігієнічного виховання молодших школярів.
86. Охарактеризуйте старший шкільний період розвитку дітей та підлітків.
87. Розкрийте поняття препубертату та його особливості.
88. Порівняйте період пубертату у хлопчиків та у дівчаток.
89. Охарактеризуйте III стадію статевого дозрівання у хлопців та дівчат.
90. Поясніть особливості IV стадії статевого дозрівання у хлопців та дівчат.
91. Охарактеризуйте V стадію статевого дозрівання у хлопців та дівчат.
92. Охарактеризуйте період третьої вікової кризи та її особливості.
93. У чому полягає основи харчування підлітків та юнаків.
94. Дайте визначення сексуальним переверзям.
95. Перерахуйте захворювання, які передаються статевим шляхом.
96. Що таке трансгендерність? Назвіть причини виникнення трансгендерності у підлітковому та юнацькому віці.

18. Рекомендована література (основна, допоміжна)

Основна

1. Бойко Ю. С., Танасійчук Ю. М. Вікова фізіологія: навч. посіб. МОН України, Уманський держ. пед. ун-т імені Павла Тичини; уклад. Умань: Візаві, 2021. 245 с.
2. Корінчак Л. Вікова фізіологія та шкільна гігієна: навч.-метод. посіб. Умань: ВПЦ «Візаві», 2018. 320с.
3. Коц. С. М., Коц В. П. Вікова фізіологія та вища нервова діяльність: навч. посіб. Харків: ХНПУ, 2020. 288 с.
4. Плахтій П. Д., Рубановська Н. В., Плахтій Д. П., Колодій В. А. Вікова фізіологія: підручник. Львів: Видавництво «Новий Світ-2000», 2020. 340 с.
5. Полушкін П. М. Посібник до вивчення курсу «Вікова фізіологія та валеологія людини» Д.: ДНУ, 2015. 138 с.
6. Толочик І. Л. Методичні вказівки до виконання практичних робіт з дисципліни «Вікова фізіологія і валеологія» для студентів спеціальності 012 Дошкільна освіта, 014 Середня освіта, 091 Біологія, 227 Фізична терапія, ерготерапія. Рівне: РДГУ, 2023. 27 с.
7. Толочик І. Л., Кучерук Є. Ф. Вікова фізіологія і валеологія: навч. посіб. Херсон: Видавничий дім «Гельветика», 2019. 140 с.
8. Філіпцова К. А., Топчій М. С. Вікова фізіологія та шкільна гігієна: навч. посіб. 2-е вид., перероб. і доп. Одеса: Університет Ушинського, 2023. 312 с.

Допоміжна

9. Антонік В. І., Антонік І. П., Андріанова В. Є. Анатомія, фізіологія дітей з основами гігієни та фізичної культури. Київ: Центр учбової літератури. 2016. 336 с.

10. Маруненко І. М., Неведомська Є. О., Волковська Г. І. Анатомія, фізіологія, еволюція нервової системи: навч. посіб. Київ: Центр навчальної літератури, 2022. 184 с.
11. Мотузюк О. П., Хмелькова А. І., Міщенко І. В. Практикум з фізіології людини: навч. посіб. Київ: ВСВ «Медицина», 2017. 2-ге вид., випр. 160 с. + 8 с. кольор. вкл.
12. Неведомська Є. О., Маруненко І. М. Вікова фізіологія, валеологія і шкільна гігієна: навчально-методичний посібник з питань проведення практичних і самостійних робіт [для студ. небіол. спец. вищ. навч. закл.]. 8-ме вид., перероб. і доп. Київ: Київськ. ун-т імені Бориса Грінченка, 2014. 46с.
13. Страшко С. В., Плахтій Д. П., Соколенко Л. С. Вікова фізіологія і шкільна гігієна. Лабораторний практикум: навч.-метод. посіб. Кам'янець - Подільський: ПП «Медобори-2006», 2017. 144 с.
14. Топчій М. С., Босенко А. І., Долинський Б. Т. Практикум з вікової фізіології та валеології: навч. посіб. Одеса: видавець Букаєв Вадим Вікторович, 2019. 216 с.
15. Філімонов В. І. Фізіологія людини: підручник. Вид. 4-те, переробл. і допов. Київ: ВСВ «Медицина», 2021. 488 с.
16. Філіпцова К. А., Топчій М. С. Практикум з вікової фізіології та шкільної гігієни: навч. посіб. Одеса: видавець Букаєв Вадим Вікторович, 2019. 218 с.

Інформаційні (інтернет) ресурси

1. <https://www.pharmencyclopedia.com.ua/article/378/fiziologiya>
2. <http://dspace.pdpu.edu.ua/handle/123456789/16724>
3. <https://dspace.znu.edu.ua/xmlui/bitstream/handle/12345/24198/0060446.pdf?sequence=1&isAllowed=y>